

Željko Mardešić – prorok ispravnog političkog djelovanja kršćana u suvremenom svijetu

Jure Perišić

jure.perisic@gmail.com

Fenomen čvrste povezanosti i isprepletenosti čovjekova doživljenog iskustva s njegovom mišlju, kojom on kasnije prodire u cjelokupnu stvarnost da bi je na taj način protumačio i pravilno vrednovao, zacijelo je nedvojbeno činjenica. Bez te subjektivne iskustvenosti, koja uvijek ima znak pozitivnosti i dapače poželjnosti, sigurno se ne bi moglo roditi prijeko potrebno *udivljenje* za razvoj spomenute misli. To je posebice bitno i dolazi do izražaja u čovjekovu vjerskom opredjeljenju, a time nužno i u židovsko-kršćanskoj tradiciji. Tako će u ovom potonjem upravo vlastito životno iskustvo roditi vrhunске личности bez kojega one nikako ne bi bile to što jesu. Sjetimo se, primjerice, Abrahama, Mojsija, proroka Amosa, Hošee, Izaije, Jeremije itd. Ni u Novome zavjetu situacija nije drugačija. Naime, ako znamo da evanđelja nisu samo kronološko-biografski podaci o životu i djelu Isusa Krista, nego duboko teološko promišljeni događaji njegove povijesnosti, onda je sasvim jasno da su to zapisi o *iskustvu jedne osobe* (evanđelista) spram druge (Isusa Krista). Možda je najsvjetliji primjer za ovu tezu upravo Pavao, koji čitavu svoju teologiju temelji na doživljenom susretu s proslavljenim Kristom. Kako je taj susret izgledao i na koji se način zbilo, u ovome nas trenutku ne zanima jer ovo kratko izlaganje nije egzegeza. Ono nam samo služi da bismo ukazali na doživljeno iskustvo kao presudan moment u životu svakog proroka.

Na tu bih razinu stavio i ovo promišljanje o Željku Mardešiću i o njegovu viđenju politike u kontekstu suvremenog kršćanstva. Njega, dakle, gledam kroz prizmu *proroka današnjice*. A ako bi tko i pokušao osporiti ovu tvrdnju, što je svakako teološki vrlo jednostavno učiniti budući da je ustanova proroštva ugašena još u davnim vremenima Staroga zavjeta, zacijelo će se svatko složiti s činjenicom da je riječ o osobi vrhunskih kršćanskih kvaliteta, osobi vrijednoj svakog divljenja. Uostalom, nije li proročka dimenzija važna osobina svakog kršćanina, i ne dobiva li je se, uz kraljevsko i svećeničko poslanje, primanjem sakramenta krštenja?! Svakako da! Nadalje, za njega je rečeno: »U kakvoj li se teškoj situaciji nalazio hrvatski narod u 20. stoljeću kad mu je Bog podignuo

tako silne proroke? I kakva li mu kazna slijedi kad je s njima ovako postupio?«¹ Nisu li, dakle, svi događaji njegova života jasno odražavali sastavnice proročkoga poslanja: trajan trud i zalaganje za uprisutnjenje Božje riječi u svijetu, sagledanoj iz perspektive Drugoga vatikanskog sabora, vlastito življenje te Riječi, samozatajnost, blagost, mir i radost koje je širio, i na kraju ona nezaobilazna neshvaćenost i zapostavljenost koju je doživio od većine suvremenika.² Zbog netom navedenih razloga želio bih sagledati Mardešićevo poimanje politike iz naznačene perspektive. Odnosno, sagledati osnovne sastavnice njegova viđenja politike u kontekstu kršćanskog ostvarenja u svijetu.

Sve do sada smo govorili o tome da je vlastito iskustvo, u ovom slučaju vjerničko, nužno potrebno da bi se razvio pogled na neku stvarnost. Sada još kratko uočimo koje bi druge sastavnice mogle biti odlučujuće za razvitak nečije misli. Počnimo od toga da je Mardešićevo iskustvo bilo prožeto tugom i boli koje su bile vidljive i prisutne u svakom trenutku njegova života i rada – tugom i boli da kršćanstvo nije življeno onako kako bi trebalo biti. Međutim, ti isti osjećaji uvijek su bili stavljani u okvir nade i povjerenja koje pruža svjetlo Evanđelja.³ Nade i povjerenja u *obraćenje*. U obraćenje sukladno pozivu Drugog vatikanskog sabora i za Crkvu proisteklu iz tog događaja. A znamo kakva je ta Crkva: naime, dijaloška, mirotvorna, iskrena, spremna na opraštanje i traženje oprosta, vjerna, služiteljska svijetu, uvijek u korist siromašnih, koja pomaže osamljenima, bolesnima, odbačenima, umornima, da bi tako postala ono što u svome temelju i jest – spasiteljska. On je ima duboku nadu u ovakvo ostvarenje kršćanstva. Posljednje rečenice nam sugeriraju da su upravo Kristovo evanđelje i Drugi vatikanski sabor, uz Mardešićevo osobno iskustvo, one maločas spomenute druge sastavnice njegove misli – točnije rečeno, *njegovo iskustvo vrednovano Evanđeljem i Saborom*. Tek se na ovome tragu možemo približiti njegovu shvaćanju politike.

Najprije recimo da se u Mardešića jaz između mistike i politike nije mogao osjetiti.⁴ Što to znači? Ništa drugo doli činjenicu da je njegov vjernički život u potpunosti prozeo njegovu vlastitu društvenu sferu. Odnosno, da je on uspio pronaći način ostvarenja vlastitog djelovanja u svijetu prema kršćanskim načelima. A kakav je to način? Najjednostavnije rečeno – *nepolitikanski*,⁵ a on je označen prvenstveno pravilnim i pozitivnim vrednovanjem *demokracije*. To je sustav koji zasigurno u potpunosti ne može biti idealan, posebice kada se u njemu ne naziru načela koja ga ograničuju te se u tom slučaju pretvara u otvo-

¹ Gordana ČRPIĆ, Željko, dobar si boj bio, trku dovršio, vijenac zaslužio!, *Nova prisutnost*, 4 (2006) 2, 251-255, 251.

² Usp. *isto*, 254-255.

³ Usp. Ante VUČKOVIĆ, Lice prijatelja mirotvorca, *Nova prisutnost*, 4 (2006) 2, 236-244, 238.

⁴ Usp. Rebeka Jadranka ANIĆ, Evo kršćanina..., *Nova prisutnost*, 4 (2006) 2, 247-248, 248.

⁵ Usp. Špiro MARASOVIĆ, Mardešićeva vizija kršćanstva i politike, *Nova prisutnost*, 7 (2009) 1, 15-30, 19. Definiranje Mardešićevog viđenja politike gotovo je u cijelosti preuzeto iz navedenog izvora.

ren ili skriveni totalitarizam, u povijesti često očitovan. Međutim, demokracija i dalje ostaje sustav najprimjereniji dostojanstvu ljudske osobe jer u sebi ima ugrađene mehanizme trajne preobrazbe prema boljemu. Preneseno u Marasovićev misaoni sklop, možemo reći da jedino u demokraciji *polis*, kao politička zajednica, može prerasti u *demos*, odnosno da je jedino u njoj moguće dokinuti samodostatnu neodgovornost vladajuće i privilegirane manjine čije se političko djelovanje svodi na vladanje nad podanicima.⁶ Jasno je da iz takvoga vladanja nikada ne može proizaći *služenje*, koje za Mardešića ipak ostaje vrhunska norma kršćanskog djelovanja.⁷

»Političnost« i »politikanstvo« neizostavno su kod Mardešića promišljeni u kontekstu hrvatske društvene situacije i njezina kršćanstva. On i crpi svoja promišljanja iz tog okvira koji je u bitnome određen svojom povijesnošću. Povijest i njezina zbivanja dobrano su i determinirala taj okvir još uvijek ga udaljujući od moderniteta i njegovih pozitivnih vrijednosti. Mardešić je, dakako, svjestan i loših strana toga procesa. Ali one nikada neće postati razlozi njegova odbacivanja, nego, dapače, prostor mogućeg ostvarenja kršćanskog poslanja. Tu on smješta i politiku sa svojom demokracijom. Sustavi u kojima se Hrvatska nalazila zadnjih nekoliko stoljeća, a na poseban način oni iz prošloga stoljeća, kočili su razvitak njezine demokratičnosti i svijesti o njoj. Ne možemo se pohvaliti ni činjenicom da je Crkva u Hrvatskoj gajila simpatije prema demokraciji. To naravno i nije bilo moguće ukoliko znamo da se tek Pio XII. 1944. godine izravno izjasnio u korist demokracije, s tim da je nedugo nakon toga vlast u Hrvatskoj preuzela komunistička partija sa svojim ideološkim programima. Nakon osamostaljenja u zadnjem desetljeću prošloga stoljeća, koje je kršćanstvu pružalo bezgranične mogućnosti ostvarenja, što svakako uviđa i Mardešić, Hrvatska je ponovno upala u ideološku zamku, ispunjenu pretkoncilskom mržnjom i neprihvatanjem različitoga. Tome je svakako doprinio i rat koji je harao ovim prostorima, ali za Mardešića poraće donosi najveći pad kršćanstva u nas. Ta ideološkičnost, započeta još s Hrvatskim katoličkim pokretom, prenesena je u stranačke svade, što nije ništa drugo doli obično izrabljivanje vjere u promicanju vlastitih svjetovnih interesa. A kršćanstvo je za Mardešića bitno odijeljeno od svijeta. Osim toga, demokracija kao sustav koji je utemeljen na parlamentarizmu, ne dopušta netoleranciju spram onih koji misle suprotno. Zato i podržava pluralizam ostvaren kroz množinu stranaka, unutar kojih kršćani imaju, ne samo pravo, nego i dužnost, svjedočiti Evandjelje. (Naravno, uvijek unutar onih stranaka s čijim se programima mogu povezati načela kršćanske vjere i morala.)

Kompromis kršćanstva s politikom najviše se očitovao u primjeru velikog zamaha političkog demokršćanstva na prostorima Europe. Ono je u svojim

⁶ Usp. *isto*, 17.

⁷ Političnost kao takva nužno guta sve ostale ljudske djelatnosti: gospodarstvo, sudstvo, znanost, umjetnost, školstvo, zdravstvo itd. te ih pretvara u politiku (usp. *isto*, 20).

počecima imalo zavidne rezultate, ali su se oni vrlo brzo istopili kada je to isto demokršćanstvo činilo kompromise s ondašnjom politikom i zanemarivalo svoje kršćanstvo. Kasnije pronevjere i druge etičke nedosljednosti dovele su do njegova potpunog kraha.⁸ Upravo je primjer demokršćanstva za Mardešića bio jasan znak da se kršćanstvo mora kloniti velikih političkih sustava i »velike politike« te se prihvatiti kršćanskog činjenja dobra unutar svoga djelokruga. Povezanost kršćanstva i politike uvijek nužno vodi do sekulariziranja vjere, a to je za ovoga autora najveći promašaj povijesnog kršćanstva. Takvo je sekulariziranje kršćanstva započelo još od Konstatina Velikoga i Teodozija, za kojih je kršćanstvo i postalo državnom religijom. Zbog toga kršćani nemaju pravo osuđivati modernitet izgrađen na sekularizaciji jer su je, kako vidimo, sami kršćani započeli provoditi svojim vjerskim nesvjedočenjem očitovanim u sve većoj konformizaciji svakodnevnog življenja.

U tom kontekstu Drugi vatikanski sabor čini odlučujući korak prema pravilnom vrednovanju politike. Svojim inzistiranjem na kršćanskoj brizi za svijet, koja svoj okvir dobiva u načelima *solidarnosti, supsidijarnosti i općeg dobra*, Sabor se uvijek stavlja na stranu potlačenih, u korist obespravljenih i u službu siromašnih. Jer različite deklaracije i srdačni razgovori više ne prolaze, budući da on sam to danomice proglašava.⁹ Kršćanin je, naprotiv, pozvan *činiti*. I to protiv i usprkos struje svijeta i vjetra javnosti! Kršćanin je, dakle, *čovjek za drugoga*, a nikad podređen biološko-evolucionističkim potrebama samoodržanja.¹⁰ Utemeljeno na događaju *križa*, kojim se potpuno ostvaruje ljubav Boga za čovjeka, kršćansko djelovanje mora svoj život uvijek usmejavati prema koristi za brata čovjeka. A to nije ništa drugo doli *dobrota*. I to specifično kristovsko-kršćanska koja je najbolji mogući doprinos političko-demokratskom djelovanju. Nju je Mardešić uzeo kao najbolje objašnjenje evanđeoskog kršćanstva čije su istoznačnice: ljubiti neprijatelja, dati život za bližnje, imati čisto srce, ne suditi druge nego sebe, biti krotak, ponizan, mirotvoran, milosrdan, oprostiti bratu, moliti za progonitelje, ne činiti pravdu da nas ljudi vide, izabrati uska vrata i tijesan put.¹¹

Što više reći? Ovaj suvremeni prorok nam je sve rekao. Pravo pitanje glasi: Hoćemo li ga poslušati i prihvatiti? Ili naprotiv zanemariti, kao što je to bio slučaj sa svim prorocima koje je Bog podizao kroz povijest spasenja? To ostaje na nama. Na kršćanima. I na našoj Crkvi. Posebice ovoj u Hrvatskoj.

⁸ Usp. Željko MARDEŠIĆ, Sekularizacija i politika, *Nova prisutnost*, 4 (2006) 2, 283-285, 284.

⁹ Usp. Jakov JUKIĆ, *Lica i maske svetoga*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1997., 306.

¹⁰ Usp. *isto*, 305-306.

¹¹ Usp. J. JUKIĆ, *nav. dj.*, 17.